

gesterkt. In elke kring was hij thuis. Zijn oprechte vroomheid heeft velen een beter inzicht gegeven in de betekenis van het Jodendom. Hij stond temidden van degenen, wier leider hij was. Grote liefde toonde hij voor de minderbedeelden. Wekelijks konden de werklozen samenkomen, om zich met verscheidene vormen van spel en ontspanning bezig te houden. Hierdoor en door zijn daar dikwijls gesproken woord voelden dezen zich niet als uitgestotenen; hun leven kreeg door zijn inhoudrijke toespraken nieuwe kracht en betekenis. Hij organiseerde bijeenkomsten voor militairen, voor wie hij een speciale lokaliteit liet inrichten, waar zij een pied-à-terre vonden. Een voor alle geledingen passend programma werd opgesteld, om het culturele peil te verhogen, cursussen gegeven, waar Jodendom en Joodse literatuur en geschiedenis werden behandeld.

Hoewel hem de mogelijkheid werd gegeven, zich voor de deportatie in veiligheid te stellen, weigerde hij deze te accepteren: hij wilde bij zijn mensen blijven. Ik zie hem nog komen op de bureaus, waar zij, die een 'oproep' hadden gekregen, zich moesten melden. Ook daar trachtte hij nog moed en vertrouwen in te spreken. En toen hij met zijn gezin gedwongen werd, zijn huis te verlaten, een onbekende toekomst tegemoet, verliet zijn godsvertrouwen hem niet. In Westerbork en in Bergen-Belsen werkte hij met dezelfde energie, die hem kenmerkte. In de diepste ellende behield hij een open oog voor de goede kwaliteiten en deugden van zijn mede-gevangenen. Hoe dikwijls zei hij niet, wijzende op gedragingen van velen: 'wanneer zij wellicht geen "kedosjiem" (letterlijk; heiligen) zijn, ze zijn in ieder geval "bne kedosjiem" (kinderen van heiligen)'. Bon sang ne peut mentir, zo bedoelde hij het en zo was het. En alleen degene, die weet, wat het 'leven' in zo een kamp betekende en wie ooit heeft gehoord, hoe speciaal Rabbijnen waren blootgesteld aan de 'plagerijen' van de SS-ers, kan zich voorstellen, hoezeer het getuigt van een bijzonder karakter, als men het vertrouwen in de mens onder zulke omstandigheden bewaart.

Toen wij Opperrabbijn Davids op 22 februari 1945 de laatste eer bewezen door zijn stoffelijk overschot tot het hek van het kamp te begeleiden, zei mij een oud-Rotterdammer: 'Hier heb ik leren inzien, hoezeer ik ben tekort geschoten in mijn eerbied en waardering jegens hem'.